

IOK/40/2023

11.08.2023

Viite VN/22228/2023-VNK-1

Ihmisoikeuskeskuksen taustamuistio

Hallituksen tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa

Sisällys

Taustaa	1
Perus- ja ihmisoikeudet Suomen kansallisessa lainsäädännössä.....	2
Suomi ja EU:n rasismipuitepäätös	3
Suomi ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset.....	3
Suomen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä saamat suositukset.....	3
Ihmisoikeussopimusten ja niitä käsittelevien suositusten kansallinen täytäntöönpano.....	4
Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma.....	5
Kansallinen rasisminvastainen toimintaohjelma.....	6
Kansalliset perus- ja ihmisoikeusrakenteet.....	6
Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus.....	7
Poliittisten puolueiden ja poliitikkojen sitoutuminen antirasismiin	8

Taustaa

Valtioneuvosto asetti 17.7.2023 työryhmän valmistelemaan hallituksen tiedonantoa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tiedonanto tulee sisältämään myös esityksiä siitä, miten rasismiin vastaista työtä edistetään niin Suomessa kuin kansainvälisesti.

Työryhmän asettamispäätöksen mukaan työryhmän tulee työssään huomioida seuraavat kirjaukset hallitusohjelmassa:

Suomi edistää demokratian, oikeusvaltioperiaatteen sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Luottamuksen yhteiskunta ja hyvät väestösuhteet syntyvät siitä, että Suomessa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen lain edessä, syrjimättömyyteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänsä suuntaan.

Hallitus työskentelee määrätietoisesti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi yhteiskunnassa. Kaikilla on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksi Suomessa taustastaan riippumatta.

Kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa syrjiä heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Ihmisoikeuskeskus nostaa ohessa esiin työryhmän toimintaan liittyviä keskeisiä teemoja. Muistio täydentää Ihmisoikeuskeskuksen työryhmälle [8.8.2023 antamaa lausuntoa](#).

Perus- ja ihmisoikeudet Suomen kansallisessa lainsäädännössä

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perusoikeuksilla tarkoitetaan Suomen perustuslaissa kaikille turvattuja oikeuksia, jotka velvoittavat kaikkia julkisen vallan elimiä. Perusoikeudet turvaavat yksilön vapautta julkisen vallan puuttumisilta. Perusoikeuksia voidaan rajoittaa vain lailla ja tällöinkin vain erityisin edellytyksin. Perusoikeudet ilmentävät demokraattisen oikeusvaltion keskeisiä perusarvoja.

Euroopan unionin perusoikeuskirja, EU:n ihmisoikeusasiakirja, tuli voimaan 2009. Se turvaa yksilön oikeuksia ja vapauksia. Jäsenvaltiot ovat sitoutuneet siihen osana EU:n perussopimuksia ja se velvoittaa niitä mm. saattaessaan direktiivejä osaksi kansallista lainsäädäntöä ja sovellettaessa EU-oikeutta.

Ihmisoikeudet ovat kaikille ihmisille kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia, jotka on turvattu kansainvälisissä sopimuksissa. Ne on saatettu voimaan valtiosisäisesti ja ne velvoittavat Suomea kansainvälisoikeudellisesti. Ihmisoikeudet ovat myös ihmiskunnan yhteisiä arvoja, jotka velvoittavat myös moraalisesti kaikkia yhteiskunnan toimijoita.

Kansainvälisillä sopimuksilla turvataan oikeuksien minimitaso, kansallisesti voidaan turvata oikeuksien toteutuminen vähimmäistasoa paremmin. Perus- ja ihmisoikeudet muodostavat toisiaan täydentävän oikeudellisen suojajärjestelmän. Perusoikeudet tulivat hallitusmuotoon nykyisessä laajuudessa perusoikeusuudistuksessa vuonna 1995 ja ne siirtyivät sellaisinaan 1.3.2000 voimaan tulleeseen perustuslakiin.

Perustuslakiuudistuksen jälkeen Suomessa on toteutettu ns. laajaa perusoikeusnäkemystä, jonka mukaan valtiolla (julkisella vallalla laajemminkin myös kunta- ja aluetasolla) on velvollisuus aktiivisin toimin suojata ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Suomi ja EU:n rasismipuitepäätös

Suomea velvoittaa EU:n perusoikeuskirjan lisäksi EU:n yleinen lainsäädäntö. Rasismien torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi tehdyssä [Yhdenvertainen Suomi -toimintaohjelmassa](#) vuosille 2021–2023 katsotaan [EU:n rasismia ja muukalaisvihaa koskeva puitepäätös \(2008/91/JHA\)](#) tärkeäksi välineeksi rasismien torjumisessa. Kyseinen puitepäätös on Suomessa pantu täytäntöön vain osittain, vaikka se on tullut sitovasti voimaan jo 14 vuotta sitten. Euroopan komissio on aloittanut Suomea vastaan rikkomusmenettelyn ja toimittanut virallisen ilmoituksen tästä vuonna [2021](#) ja uudelleen vuonna [2023](#). Esimerkiksi vihapuhetta, joka kohdistuu rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisesti määräytyvän ihmisryhmän yksittäiseen jäseneseen ei ole kriminalisoitu, ainoastaan yleisempi kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Myöskään rasismirikoksia ei voida Suomessa edelleenkään tutkia ilman uhrin tekemää rikosilmoitusta. Tämä riittämätön täytäntöönpano on nostettu esiin myös [EU:n perusoikeusviraston 2023 vuosiraportissa](#).

Suomi on komissiolle antamassaan vastauksessa luvannut rikosoikeudelliset muutokset voimaan 1.6.2024 mennessä. Annettu aikataulu edellyttää hallitukselta pikaisia toimia.

Suomi ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset

Suomi on liittynyt Yhdistyneisiin kansakuntiin vuonna 1955 ja Euroopan neuvostoon 1989. *Suomi on sitoutunut [kahdeksaan YK:n](#) ja [kahdeksaan Euroopan neuvoston](#) ihmisoikeussopimukseen*. Ensimmäiset sopimukset ovat Suomen osalta tulleet voimaan jo 1970-luvulla ja viimeisin tänä vuonna.

Ihmisoikeussopimusten toimeenpanon valvontamekanismit määritellään yleensä itse sopimuksissa. Useimmiten sopimuksella on perustettu erillinen valvontaelin (komitea tms.). Tärkein valvontaelin on Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT). Lisäksi valvontaa tehdään esimerkiksi jäsenvaltioiden vertaisarviona YK:n *ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa* (Universal Periodic Review, UPR).

Valvontaelimien tehtäviin kuuluu sopimusten kansallista täytäntöönpanoa esittelevien valtion määräaikaisraporttien käsittely, sopimusten tulkintaa ohjaavien asiantuntijalausuntojen ja yleiskommenttien antaminen sekä joidenkin sopimusten osalta yksilö- tai ryhmävalitusten käsitteleminen.

Ihmisoikeuskeskus osana kansallista ihmisoikeusinstituutiota osallistuu lakisäateisenä tehtäväänään säännöllisesti määräaikaisraporttien käsittelyyn. Keskus myös edistää yleistä tietoisuutta suositusten sisällöstä sekä edistää ja seuraa niiden täytäntöönpanoa eri tavoin.

Suomen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä saamat suositukset

Suomi on saanut runsaasti suosituksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä ihmisoikeussopimusten kansallisen täytäntöönpanon ongelmista. Rotusyrjintään,

vihapuheeseen, viharikoksiin, syrjintään ja rasismiin liittyviä suosituksia on lähes kaikilta eri komiteoilta, ei vain niiltä, jotka erityisesti erikoistuvat näihin teemoihin (YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä CERD-komitea ja Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI)).

Osa suosituksista on yleisluontoisia vihapuheen, viharikokset, syrjinnän ja rasistiset teot tuomitsevia. Osa koskee tiettyjä elämänalueita, kuten työelämää, koulutusta, palvelujen saatavuutta, saavutettavuutta ja riittävyttä.

Osa suosituksista käsittelee eri ihmisryhmiä, esimerkiksi ikääntyneitä, vammaisia henkilöitä, naisia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita, kansallisia vähemmistöjä, alkuperäiskansoja ja muita haavoittuvuuden vaarassa olevia henkilöitä, ja oikeuksien toteutumisen edistämistä tai rasismien ja syrjinnän poistamista heidän arjessaan.

Myös [moniperustainen ja risteävä \(intersektionaalinen\) syrjintä](#) nousee esiin monen komitean huomioissa. Suomi on saanut suosituksia myös viranomaisten, kansalaisten ja muiden toimijoiden osaamisen parantamiseksi näissä teemoissa. Tällä pyritään haitallisen toiminnan tunnistamiseen ja uhrien oikeuksien parempaan toteutumiseen.

Myös viranomaisten omaa toimintaa ja vastuullisuutta sekä poliitikkoihin, virkamiehiin, journalisteihin jne. kohdistuvaa toimintaa käsitteleviä suosituksia on useita. Julkisessa roolissa toimiviin henkilöihin kohdistuva vihapuhe on vakava henkilön toimintaa rajoittamaan pyrkivä teko, mutta medialla, julkisuuden henkilöillä, poliitikoilla ja puolueilla on myös velvollisuus omalla toiminnallaan pidättäytyä rasistisista ja syrjivistä teoista ja edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Näistäkin löytyy suosituksia.

Ihmisoikeuskeskus on tehnyt viimeisimmistä Suomen valvontaelimiltä saamista suosituksista [temaattisia koosteita ja niiden tiivistelmiä](#) helpottamaan suositusten kokonaisuuden haltuunottoa ja täytäntöönpanoa.

Ihmisoikeussopimusten ja niitä käsittelevien suositusten kansallinen täytäntöönpano

Valtioneuvoston joulukuussa 2021 julkaiseman [ihmisoikeuspoliittisen selonteon](#) mukaan Suomi on sitoutunut vahvasti kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin ja ihmisoikeusjärjestelmän tukemiseen. Suomi tukee ja on selonteon mukaan jatkossakin sitoutunut tukemaan ja rahoittamaan laajasti kansainvälisiä ihmisoikeustoimijoita.

Ei kuitenkaan ole riittävää, että Suomi tukee ihmisoikeustoimijoiden olemassaoloa. Kansainväliset ja eurooppalaiset sopimusvalvontaelimet ja niiden raportointiprosessit sekä ratkaisut yksilövalituksissa ja järjestökanteluissa tuottavat eri tavoin tietoa siitä, miten Suomi noudattaa ihmisoikeusveloitteitaan ja miten ihmisoikeudet toteutuvat kansallisesti.

Suomessa tunnustetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisujen merkitys, tosin niidenkin täytäntöönpanossa on huolestuttavia viiveitä. Suomella on tälläkin hetkellä [avoimena täytäntöönpanossa toistakymmentä EIT:n tuomiota](#). Osa niistä edellyttää merkittäviä lainsäädäntömuutoksia, joita ei ole kyetty saattamaan päätökseen useista yrityksistä huolimatta. Myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean ratkaisujen täytäntöönpano on viivästynyt pahoin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen lisäksi YK:n ja Euroopan neuvoston muut ihmisoikeussopimukset ovat Suomea velvoittavia. Suomea koskevilla suosituksilla ja ratkaisulla on täten myös oikeudellista merkitystä, ja ne tuleekin ottaa aiempaa systemaattisemmin huomioon. On kestävämpiä ja ei-koherenttia politiikkaa kansainvälisesti tukea esimerkiksi alkuperäiskansojen oikeuksia vahvasti ja kotimaassa toistuvasti epäonnistua kyseisten oikeuksien toteuttamisessa.

On välttämätöntä, että sopimusvalvontaelinten arviot (tuomiot, ratkaisut, suositukset, huomiot) Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta huomioidaan ihmisoikeuspolitiikassa ja esimerkiksi lainsäädäntötyössä. Valtioneuvoston ja eduskunnan pitääkin jatkossa seurata aiempaa säännöllisemmin Suomen saamien suositusten ja ratkaisujen täytäntöönpanoa. Tätä palvelisi esimerkiksi kerran vuodessa järjestettävä keskustelu eduskunnassa.

Valtioneuvoston tulee myös harkita, pitäisikö Suomeenkin perustaa, useiden YK:n komiteoiden suositusten mukaisesti, kansallinen hallituksen sisäinen rakenne, jonka tehtävä on varmistaa velvoitteiden täytäntöönpano, niistä raportointi ja niiden tilanteen seuranta (National Mechanism for Implementation, Reporting and Follow-up, NMIRF). Tällä hetkellä rakenteen tehtäviä käytännössä hoitaa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimijoiden verkosto (PIO-verkosto) ja ulkoministeriön ihmisoikeus- ja -sopimusasioiden yksikkö (OIK-40).

Ihmisoikeuskeskus on valmis kehittämään yhteistyötä valtioneuvoston ja eduskunnan kanssa suositusten ja muiden ratkaisujen täytäntöönpanon ja sen seurannan tehostamiseksi.

Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma

Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän torjuminen on oltava osa kaikkea perus- ja ihmisoikeustyötä. Hallitusohjelmaan on kirjattu uuden, järjestyksessä neljännen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatiminen.

On tärkeää, että uusi ohjelma on laaja-alainen. Sen tulee auttaa tunnistamaan syrjintä, rasismi ja eriarvoisuus, mutta myös niitä usein aiheuttavat syrjivät rakenteet yhteiskunnassa. Tärkeää on myös nykyistä paremmin tunnistaa henkilön useammalla eri perusteella, eri tilanteissa tai samanaikaisesti kokema moniperusteinen syrjintä ja sen vaikutukset. Huomiota ohjelmassa on myös kiinnitettävä erityisesti ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden sekä muiden haavoittuvuuden riskissä olevien kohtaamaan syrjintään. Ohjelman ei kuitenkaan pidä käsitellä vain ja ainoastaan näitä kysymyksiä.

Kansallinen rasisminvastainen toimintaohjelma

Edellisen hallituskauden aikana laadittu rasisminvastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma on voimassa vuoden 2023 loppuun. Se valmisteltiin ja sen täytäntöönpanoa on seurattu poikkihallinnollisessa työryhmässä, jossa on edustettuna yhteiskunnan eri toimijat laajasti. Työhön on sisällytynyt tilannekartoitusta ja -arviointia. Työryhmällä onkin selkeä kuva tämänhetkisistä ongelmakohdista.

Nykyisessä hallitusohjelmassa ei ole kirjausta rasisminvastaisen toimintaohjelman jatkosta. Hallituksen on tärkeää sitoutua tiedoksiannossaan nykyisen ohjelman arviointiin ja uuden ohjelman laatimiseen. Sitoutumisen tulee sisältää myös riittävät resurssit ohjelman toimenpiteiden toteuttamiseksi, unohtamatta kuitenkin muita meneillään olevia yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja rasisminvastaiseen työhön liittyviä hankkeita.

Kansalliset perus- ja ihmisoikeusrakenteet

Yhdenvertaisuusvaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltuudet ovat edelleen erilaiset. Syrjintää kokeneen henkilön oikeussuojakeinot riippuvat myös siitä, onko kyse esimerkiksi sukupuoleen tai terveydentilaan perustuvasta syrjinnästä, risteävästä syrjinnästä, tai siitä, millä elämänalueella syrjintää on tapahtunut. Suojan tason tulisi kuitenkin olla sama syrjintäperusteista riippumatta.

Yhdenvertaisuuslain kesäkuussa 2023 voimaantullut muutos toi parannuksia yhdenvertaisuussäätelyyn, mutta se [ei poistanut kaikkia haasteita](#). Uudistuksen jälkeekin tilanne on sekava, esimerkiksi:

- yhdenvertaisuusvaltuutettu voi valvoa työelämän syrjintää, kuten tasa-arvovaltuutettu on jo aiemmin voinut.
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi valvoa työelämän syrjintää vain silloin kun kyse on tasa-arvolaisissa määritellystä syrjinnästä, vaikka lautakunnan tehtävänä on valvoa sekä yhdenvertaisuuslakia että tasa-arvolakia.
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi suosittaa hyvitystä syrjinnän tai vastatoimien kohteeksi joutuneelle. Hyvitystä ei kuitenkaan voi suosittaa sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän seurauksena, koska ne kuuluvat tasa-arvolain alaisuuteen.
- yhdenvertaisuusvaltuutettu voi puuttua risteävään syrjintään, mutta tasa-arvovaltuutettu ei.
- Tasa-arvolain nojalla ainoastaan tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinoiden keskusjärjestö voivat saattaa asian lautakuntaan tutkittavaksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön kehittämisessä lähtökohtana tulee olla syrjintää kokeneen oikeussuojan vahvistaminen sekä oikeussuojakeinojen selkiyttäminen ja yhtenäistäminen. Oikeussuojakeinojen lisäksi kokonaistarkastelussa on pohdittava keinoja moniperusteiseen ja erityisesti risteävään syrjintään puuttumisen vahvistamiseksi.

Suomen saamista kansainvälisissä suosituksissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltuuksien kokonaisuutta on pidetty monimutkaisena. Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio ECRI on todennut [yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevissa yleissuosituksissaan](#), että mikäli tuo elin koostuu useammasta eri toimijasta, niiden toimivaltuuksien tulisi olla yhtenäiset, ja toimivaltuuksia tulisi käyttää koordinoitulla tavalla.

EU:n [direktiiviehdotukset tasa-arvoelimiä koskeviksi sitoviksi standardeiksi](#) edellyttävät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokonaisuuden tarkastelua Suomessakin. Ehdotusten tarkoituksena on luoda kyseisten elinten toimivaltaa, itsenäisyyttä, resursseja koskevat sitovat standardit, jotka yhtenäistävistä syrjinnän suoja EU:ssa. Suomessa direktiivien tarkoittamina eliminä on pidetty [yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun lisäksi myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa](#).

Ihmisoikeuskeskus on julkaissut kesällä 2022 [perus- ja ihmisoikeustoimijoita koskevan laajan selvityksen](#) (julkaisua päivitetään parhaillaan). Senkin perusteella on selvää, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön kehittämistä on tarkasteltava kokonaisuutena sen sijaan, että lainsäädäntöä uudistetaan pisteittäin.

Lisäksi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista valvovien, seuraavien ja edistävien riippumattomien viranomaisten itsenäinen asema, toimivaltuudet ja resurssit on turvattava ja niitä on jopa vahvistettava, jotta ne voivat tehokkaasti toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään. Tämä koskee kaikkia erityisvaltuutettuja, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa, oikeuskansleria, eduskunnan oikeusasiamiestä ja Ihmisoikeuskeskusta sekä kansallista ihmisoikeusinstituutiota (National Human Rights Institution, NHRI, jonka muodostavat Ihmisoikeuskeskus, sen ihmisoikeusvaltuuskunta sekä eduskunnan oikeusasiamies yhdessä).

Vahvistamista edellyttävät myös kansainväliset standardit niin kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle kuin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimillekin. Riittäväillä resursseilla tuetaan toimijoiden kykyä mukautua toimintaympäristön muutoksiin ja mahdollisiin lisääntyviin asiamääriin. Näiden toimijoiden vahvistaminen edistää ihmisten pääsyä oikeuksiin sekä oikeuksien toteutumisen seuranta ja valvontaa.

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus

Tietoisuuden ja osaamisen lisääminen yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä on osa laajempaa ihmisoikeuskasvatus ja -koulutuskokonaisuutta. Suomi on saanut eri sopimusvalvontaelimiltä säännöllisesti suosituksia näistä teemoista. Suositukset käsittelevät yleistä ihmisoikeuskasvatusta lapsille ja nuorille, opettajille ja muille ammattiryhmille, kuten poliiseille, syyttäjille, tuomareille, terveydenhuollon ammattilaisille ja niin edelleen. Esimerkiksi UPR-prosessissa on toistuvasti esitetty pakollisen ihmisoikeuskoulutuksen sisällyttämistä opettajankoulutukseen. Tähän on selkeä tarve, mutta hallitus on toistuvasti torjunut nämä suositukset vedoten yliopistojen itsenäisyyteen.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen kehittämistä edistetään. Ihmisoikeuskeskus on edistänyt eri tavoin [ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta](#) jo vuodesta 2014, viimeisimpänä hanke yhteistyössä Helsingin yliopiston ja oikeusministeriön kanssa [opetustoimen perus- ja ihmisoikeusosaamisen edistämiseksi](#). Myös Ihmisoikeusvaltuuskunta on suositellut pitkäjänteisen ja rakenteellisen ihmisoikeuskasvatuksen tukemista valtion toimesta, jotta ihmisoikeuskasvatus voisi toteutua läpi koulutusjärjestelmän varhaiskasvatuksesta opettajankoulutukseen. Tarvitaan aiempaa laaja-alaisempaa ja resursoitua yhteistyötä ihmisoikeusosaamisen syventämiseksi koko yhteiskunnassa.

Poliittisten puolueiden ja poliitikkojen sitoutuminen antirasismiin

Poliittiset puolueet ovat useita kertoja sitoutuneet vastustamaan rasismia. Vuosina 2003, 2011 ja 2015 eduskuntapuolueet sitoutuivat Euroopan poliittisten puolueiden rasismiin vastaiseen peruskirjaan (1998).

Allekirjoituksellaan puolueet lupasivat muun muassa torjua kaikkia rassistisen väkivallan muotoja sekä kiihottamista kansanryhmää vastaan. Puolueet sitoutuivat kieltäytymään näyttämästä, julkaisemasta tai levittämästä näkemyksiä, jotka herättävät tai lietsovat ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä. Lisäksi eduskuntapuolueet sitoutuivat puuttumaan kaikkeen rassistiseen käyttäytymiseen ja rassistisiin mielipiteisiin.

Tämän yleisen sitoutumisen lisäksi useimmat puolueet vaativat myös ehdokkailtaan vastaavaa sitoutumista. Tästä huolimatta, ja vaikka peruskirjan allekirjoittaminen on lähinnä poliittinen ja symbolinen ele, on valtiolla lisäksi YK:n rasisminvastaiseen sopimukseen ja esimerkiksi perustuslain 6 ja 22 pykälään perustuva oikeudellinen velvollisuus poistaa ja ehkäistä rasismi ja syrjintä sekä edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Kesäkuussa 2022 Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi [päivitetyn version vuoden 1998 peruskirjasta](#). Päivitys oli valmisteltu Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen, Euroopan parlamentin antirasismi ja diversiteetti -ryhmän (ARDI), Venetsian komission sekä ECRIn asiantuntijoiden toimesta. Uudistettu versio velvoittaa puolueet kohdistamaan kurinpidollisia toimia jäseniinsä, jotka rikkovat sitoumuksen periaatteita.

Vuonna 2022 myös Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi laaja-alaisen [suosituksen vihapuheen vastaisista toimista](#). Yksittäisiä suosituksia on kohdennettu viranomaisille, internetpalvelujen ja -alustojen toimijoille sekä kansalaisyhteiskunnalle ja medialle. Lisäksi korostetaan ihmisoikeuskasvatuksen roolia sekä vihapuheen uhriksi joutuneiden tukemista.

Myös Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) on vuonna 2016 julkaissut [yleisen politiikkasuosituksen nro 15 vihapuheen torjunnasta](#). Suositus kattaa laajasti samoja teemoja, kuin mistä esimerkiksi Suomi

on saanut suosituksia: julkisuuden henkilöiden tulee nopeasti torjua vihapuhe, median itsesääätelyä tulee edistää, tietoisuutta vihapuheen vakavista seurauksista tulee lisätä, poliittisten puolueiden rahallista ja muuta tukea pitää poistaa, jos puolue aktiivisesti syyllistyy vihapuheeseen, vihapuheen vakavimmat muodot tulee kriminalisoida sananvapautta kunnioittaen jne.

Ihmisoikeuskeskus esittää, että eduskuntapuolueet huomioivat nämä suositukset. Puolueiden tulee myös viivytyksettä sitoutua uudistettuun peruskirjaan ja toteuttaa sen periaatteita kaikessa toiminnassaan perus- ja ihmisoikeuksien takaamiseksi kaikille sekä syrjinnän ja rasismien torjumiseksi yhteiskunnassa. Tähän kuuluu myös vastuullisuus ja puolueiden sisäiset kurinpitotoimet.

***